

כי מאי חזית כמה ראית דדמא דידך שהדם שלך סומק טפי, אדום יותר משל חברך, ולכן יש להעדיף את הצלת דמך מהצלת דמו!?

דילמא דמא דההוא גברא — סומק טפי!

והיינו, כיון שההיתר לעבור עבירה כדי להציל את נפש נלמד מדברי הכתוב "אלה המצות אשר יעשה אותם האדם וחי בהם", ודרשינן: ולא שימות בהם, הרי טעמו של ההיתר הוא לפי שחביבה בעיני המקום חיות הנפש של אדם מישראל יותר מן המצוות, אבל כאשר בין כה וכה תהרג נפש מישראל, אין היתר לעבור ולהרוג, כי למה יהיה דמך חביב על המקום יותר מדם חברך.

ההיא עוברת אשה מעוברת דארהא, שהריחה ריח מאכל ביום הכיפורים. **אתו לקמיה דרבי לשאול אם מותר להאכילה.**

אמר להו: זילו, לכו, ולחושו לה דיומא דכיפורי הוא.

לחושו לה, ואילחישא, קיבלה את הלחישה, ולא היתה צריכה לאכול כי פסקה תאותו של העובר לקבל מזון ממעי אמו.

קרי עליה רבי על אותו עובר את הפסוק [בירמיהו א] "בטרם אצרך בבטן — ידעתוך".

נפק מינה יצא ונולד רבי יוחנן.

ההיא עוברת דארהא, אתו לקמיה דרבי חנינא.

אמר להו: לחושו לה, ולא אילחישא.

א-ג קרי עליה [תהלים נח] "זרו רשעים מרחם".

שהרשעים נעשו זרים ומתנכרים לאביהם שבשמים כבר בצאתם מרחם אמם.

נפק מיניה שבתאי "אצר פירי", שהיה אוצר את הפירות כדי להפקיע שעריהן.

שנינו במשנה: חולה מאכילין אותו על פי בקיאיין.

אמר רבי ינאי: אם חולה אומר צריך אני לאכול, ורופא אומר אינו צריך — שומעין לחולה.

מאי טעמא? [משלי יד] "לב החולה יודע מרת נפשו".

ומקשינן: פשיטא שמותר לו לחולה המרגיש בעצמו שהוא צריך לאכול שלא להתענות.

ומשנינן: מהו דתימא שהרופא קים ליה טפי ביכולתו להתענות, קא משמע לן שאפשר לסמוך על הרגשת החולה גם כנגד הרופא.

עוד אמר רבי ינאי: אם רופא אומר צריך לאכול וחולה אומר אינו צריך — שומעין לרופא.

מאי טעמא? תונבא, הרגשת שטות מחמת החולי, הוא דנקיט ליה, שתפסתו לחולה רוח שטות, ולכן הוא מסרב לאכול למרות שהוא חייב לאכול.

ומוכיחה הגמרא נגד רבי ינאי ממשנתנו:

תנן: חולה — מאכילין אותו על פי בקיאיין.

ומדייקת הגמרא: רק על פי בקיאיין — אין, אכן מאכילין אותו.

אבל על פי עצמו — לא.

החולה לשני הבקיאים הסוברים כמוהו ומכריעים כמותם נגד השנים האומרים צריך. אלא מכריעים כדעת השנים האומרים צריך.

ואף על גב דאמר רב ספרא כי הכלל שתרי שני עדים הרי הם כמאה עדים, ומאה כתרי — הני מילי לענין עדות. אבל לענין אומדנא — בתר רוב דעות אזלינן. בכל זאת, לענין אומדנא של חולה ביום הכיפורים לא הולכים אחרי אומדן של רוב מומחים.

היות והני מילי שהולכים אחרי רוב מומחים באומדנא, הוא לענין אומדנא דממונא. אבל הכא — ספק נפשות הוא. וספק נפשות להקל אפילו מול רוב דעות של מומחים.

ומקשה הגמרא על תירוצו של רבי ינאי, שמשנתנו מדברת כשהחולה אומר אני צריך:

והא מדקתני סיפא: ואם אין שם בקיאיין — מאכילין אותו על פי עצמו, כשהוא אומר שהוא צריך, שהרי אין בקיאים שאומרים זאת. מכלל, דגם רישא מדוברת באותו ענין, בכגון דאמר צריך אני לאכול.

ומשנינן: חסורי מיחסרא במשנתנו וחכי קתני:

במה דברים אמורים שמאכילים אותו על פי שני בקיאים דוקא, בכגון דאמר לא צריך אני.

אבל אמר צריך אני — אם אין שם בקיאיין תרי אלא רק בקי חד, דאמר לא צריך — מאכילין אותו על פי עצמו.

אבל כנגד שנים האומרים לא צריך אין שומעין לו לחולה.

ועוד יש לדייק: רק על פי שני בקיאיין — אין. כן מאכילים אותו.

אבל על פי בקי אחד — לא!

ותקשי לרבי ינאי, שאמר מאכילים אותו על פי עצמו, ומאכילים אותו על פי בקי אחד בלבד.

ומשנינן: הכא במשנתנו במאי עסקינן — בכגון דאמר החולה עצמו לא צריכנא לאכול. ולכן מאכילים אותו רק על פי שני בקיאים.

אבל אם החולה אומר שהוא צריך מאכילים אותו על פי עצמו, ואם אינו יודע מאכילים אותו על פי אחד.

אך עדיין קשה: וליספּו ליה ויאכילוהו על פי בקי אחד!

שהרי לדברי רבי ינאי אם הבקי האחד אומר שהוא צריך לאכול והחולה אומר שאינו צריך מאכילים אותו, ואין צריך שני בקיאים!?

ומשנינן: לא צריכא, משנתנו מדברת בכגון דאיכא בקי אחרינא בהדיה, המצטרף לדעת החולה, דאמר: לא צריך.

שנינו במשנתנו: מאכילין אותו על פי בקיאיין.

ומקשינן: פשיטא! הרי ספק נפשות הוא, וספק נפשות להקל!

לא צריכא דאיכא תרי אחריני בהדיה, המצטרפים לדעת החולה, דאמרי: לא צריך.

וקא משמע לן שאין מצרפים את דעת

ועוד אמר רבי מתיא בן חרש: החושש החש
כאב בגרונו — מטילין לו סם בתוך פיו
בשבת, ומותר לחלל בעשיית הסם הזה את
השבת, מפני שהוא ספק נפשות, וכל ספק
נפשות דוחה את השבת.

מי שנפלה עליו בשבת מפולת אבנים:

ספק הוא שם ספק אינו שם, ספק חי ספק מת,
ספק אם הוא נכרי ספק אם הוא ישראל —
מפקחין עליו את הגל, שטורחים להסיר את
גל האבנים אפילו במלאכות דאורייתא.

אם מצאוהו חי — ממשיכים ומפקחין את
הגל גם אם ברור לנו שהוא ימות תוך זמן
קצר.

ואם מצאוהו מת — יניחוהו [ולקמן בגמרא
יתבאר מה חידשה לנו בזה המשנה].

גמרא:

תנו רבנן: מניין היו יודעין במי שאחזו
בולמוס ומאכילים אותו עד שיאורו עיניו,
שאכן כבר האירו עיניו?
משיבחין בין טוב לרע.

אמר אבוי: כונת הברייתא — ובטעמא,
שיבחין בין טעם תבשיל טוב לבין טעם
תבשיל רע.

תנו רבנן: מי שאחזו בולמוס, ואין בידו
להאכילו דברים מותרים, מאכילים אותו
מאכלים אסורים לפי הכלל: מאכילין אותו
הקל הקל!

אם היו לפנינו שני מאכלים שאחד הוא טבל
שאיסורו חמור, לפי שהאוכלו חייב מיתה

מר בר רב אשי אמר: כל היכא דאמר צריך
אני אפילו איכא מאה דאמרי לא צריך —
לדידיה של החולה שמעינן, שנאמר "לב
יודע מרת נפשו".

ומקשינן ממשנתנו:

תנן: אם אין שם בקיאיין — מאכילין אותו על
פי עצמו.

טעמא — דליכא בקיאיין, הא איכא שני
בקיאיין — לא מאכילים אותו על פי עצמו.

ומשנינן: הכי קאמר התנא במשנתנו: במה
דברים אמורים שמאכילים אותו על פי שני
בקיאים, בכגון דאמר לא צריך אני.

אבל אמר צריך אני — אפילו מאה בקיאים
אומרים לא צריך אין שומעים להם, לפי
שכנגד החולה נחשב הדבר כאילו אין שם
בקיאיין כלל, שמאכילין אותו על פי עצמו,
שנאמר "לב יודע מרת נפשו".

מתניתין:

מי שאחזו חולי מסוכן מחמת רעבון הקרוי
"בולמוס" — מאכילין אותו אפילו דברים
טמאים, עד שיאורו עיניו.

מי שנשכו כלב שוטה — אין מאכילין אותו
לרפואתו מ"חצר כבוד" שלו [מהדופן]
הפנימית המחלקת את גוף האדם והקרויה
סרעפת] על אף שהרופאים נוהגים לתת
אותה לרפואה, היות ואין זו רפואה גמורה,
שנסמוך עליה לתתה למי שנשך על ידי כלב
שוטה, ולהתיר לו איסור אכילת בהמה
טמאה.

ורבי מתיא בן חרש מתיר לתתה משום
שסבור שהיא רפואה גמורה.

בידי שמים, והשני הוא נבילה, שאיסורה קל לפי שעונשה רק מלקות — מאכילין אותו נבילה ולא טבל.

טבל ופירות שביעית לאחר זמן הביעור, שאסורין ב"איסור עשה" — מאכילים אותו פירות שביעית.

טבל ותרומה, שזר האוכלה חייב מיתה בידי שמים — מחלוקת תנאי היא.

דתנאי: מאכילין אותו טבל, ואין מאכילין אותו תרומה.

בן תימא אומר: תרומה ולא טבל.

אמר רבה: היכא דאפשר להשיב דעתו באכילת פירות חולין — דכולי עלמא לא פליגי דמתקנינן ליה את הטבל ביום הכיפורים על ידי שמפרישים ממנו תרומות ומעשרות [שתיקון הטבל אינו אסור ביום הכיפורים אלא מדרבנן], ומספינן ומאכילים ליה.

כי פליגי — בדלא אפשר להרגיע אותו בחולין בלבד, אלא יש להאכילו את כל הכמות הפירות שלפנינו.

מר בן תימא סבר: טבל חמור, ולכן עדיף לתקן את הטבל ולהאכילו תרומה.

ומר תנא קמא סבר: תרומה חמורה מאכילת טבל, ולכן עדיף להאכילו טבל.

ומבאר הגמרא את טעם מחלוקתם:

מר בן תימא סבר: טבל חמור, כיון שהוא אסור לכולם בין לישראל ובין לכהן.

אבל תרומה — חזיא לכהן, ולכן איסורה קל מאיסור טבל.

ומר תנא קמא סבר: תרומה חמורה, שאין לה תקנה לאכילת זר.

אבל טבל — אפשר לתקוניה ויהיה מותר לאכילה גם לזרים [חוץ מהתרומה שבו].

והוינן בהא דאמרינן אם אפשר בחולין 19-ב מאכילים אותו חולין: הרי פשיטא שיתקנו את הטבל ויאכילוהו חולין בלא לעבור איסור!?

ומשנינן: לא צריכא אלא בשבת, והחידוש הוא שמותר לעבור ולתקן טבל בשבת כדי להאכילו חולין.

ופרכינן: בשבת נמי פשיטא, שהרי כל תיקון הטבל רק טלטול מוקצה של טבל, שאיסורו מדרבנן בלבד הוא!

ומשנינן: הכא במאי עסקינן — בפירות שגדלו בעציץ שאינו נקוב, שטבלן איסור דרבנן הוא. כי מדאורייתא דבר הגדל בעציץ שאינו נקוב אינו טבל.

וקא משמע לן שלכולי עלמא מוטב לעבור בשבת על איסור שבות מדרבנן ולתקן את הפירות, למרות שאינם אסורים אלא מדרבנן, והיה מקום לומר שאין להתיר איסור דרבנן כדי לתקן איסור דרבנן.

וזאת, כדי שלא יבואו להתיר לאכול בכהאי גונא מפירות הגדלים בעציץ נקוב, שהם טבל מן התורה.

ולא נחלקו אלא כאשר יש צורך באכילת כל הפירות כולל התרומה המופרשת.

מר סבר טבל חמור, וומר סבר תרומה חמורה.